

Efekti i pandemisë COVID-19 në Kosovë

REZULTATI I BUXHETEVE KOMUNALE

PËRMBAJTJA

PËRMBLEDHJA EKZEKUTIVE	3
HYRJE	4
COVID-19 NË REPUBLIKËN E KOSOVËS	5
HISTORIKU	5
REAGIMI I QEVERISË QENDRORE	6
REAGIMET E POLITIKËS	6
LINJA E REAGIMIT: SHËNDETËSIA	6
LINJA E REAGIMIT: EKONOMIA	7
POLITIKA MONETARE	7
POLITIKA FISKALE	7
PAKOJA EMERGJENTE FISKALE	8
MASAT E STIMULIT (NDIKIMIT) EKONOMIK	8
LINJA E REAGIMIT: ARSIMI	10
EFEKTI FINANCIAR NGA COVID-19 NË PUSHTETIN LOKAL	11
SHPENZIMET E QEVERISË	11
TË ARDHURAT VETANAKE	12
PËRGJEGJËSIA E PUSHTETIT LOKAL	14

PËRMBLEDHJA EKZEKUTIVE

Ky punim synon të analizojë efektet që vijnë nga përhapja e pandemisë së koronavirusit (COVID-19) në Republikën e Kosovës. Analiza jep një përmbledhje të veprimeve të ndërmarra nga qeveria, përkatësisht në tre fusha kryesore të ndikimit: shëndetësia, ekonomia dhe arsimi. Dokumenti përqendrohet në ndikimin ekonomik që rrjedh

nga pandemia, i cila ka ndikuar kryesisht në imazhin financiar në Kosovë dhe ka vendosur presion të madh buxhetor mbi qeveritë qendrore dhe lokale. Për më tepër, raporti tregon një perspektivë të buxhetit të komunave si një implikim të menaxhimit të krizës duke analizuar efektin e pandemisë në shpenzimet qeveritare dhe të ardhurat nga burimet vetanake.

HYRJE

Në prag të ndryshimeve dhe vështirësive që vijnë nga ndikimi i virusit korona (COVID-19) dhe gjendjes pandemike, Kosova është duke përjetuar një shkallë të lartë të pasigurisë në dimensione të ndryshme si: shëndetësia, ekonomia, arsimi etj. Qeveria e Republikës së Kosovës ka ndërmarrë një sërë veprimesh kritike për të kontrolluar rëniet të shkaktuara nga pandemia në mënyrë që të adresojë kërcënimet në rrafshin shëndetësor dhe ekonomik. Një sërë masash janë përshtatur dhe prezantuar për të shërbyer si mjete për qeveritë qendrore dhe lokale për të lehtësuar dhe zbutur efektet e pandemisë COVID-19.

Ndikimi ekonomik dhe ndryshimet në projektimet financiare në Kosovë kanë vendosur presion të madh buxhetor mbi qeveritë e nivelit qendror dhe lokal. Përveç efektit fiskal në nivelin qendror, pandemia COVID-19 ka prekur seriozisht komunat, duke pasur parasysh ndërlidhjen fiskale mes dy niveleve të qeverisjes. Niveli lokal është përballur me vështirësi si rezultat i ndryshimeve thelbësore në buxhetim dhe menaxhim financiar.

Për shkak të goditjes ekonomike nga koronavirusi, qeveritë lokale në Kosovë kanë vërejtur një rënie të ndjeshme të tatimit mbi të ardhurat, taksës së shitjes dhe të ardhurave të tjera. Kombinimi i rrjedhave negative siç janë, ulja e të ardhurave, rritja e nivelit të papunësisë dhe kostot e larta shëndetësore kanë shkuar në rënie dhe mungesa të parashikuara të buxhetit për nivelin komunal. Ndikimi i këtyre ndryshimeve në të ardhura, paraqet rënie të mundshme dhe të pafavorshme të infrastrukturës, shëndetësisë, arsimit dhe investimeve të tjera të rëndësishme. Të gjitha këto rënie pritët të sjellin pasoja negative në sektorin e shërbimeve publike në nivelin lokal në Kosovë.

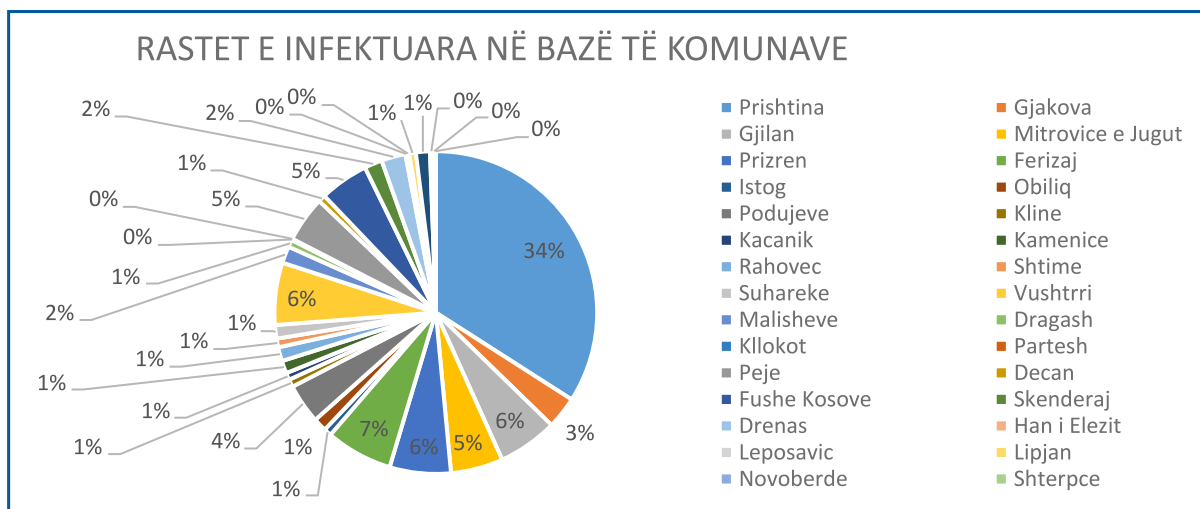
Ky punim, synim ka raportimin mbi ndryshimet në financat komunale dhe buxhetin në Republikën e Kosovës si rezultat i pandemisë COVID-19. Raporti tregon një perspektivë të buxhetit të komunave si një implikim të menaxhimit të krizës. Për më tepër, raporti tregon një perspektivë të buxhetit të komunave si një implikim të menaxhimit të krizës, duke analizuar efektin e pandemisë në shpenzimet qeveritare dhe të hyrat vetanake.

HISTORIKU

Dy rastet e para të konfirmuara me COVID-19 në Kosovë u raportuan më 13 Mars, 2020. Me një trend të rritur ndjeshëm gjatë muajve në vijim, numri i përgjithshëm i rasteve të konfirmuara ka arritur në 15,814 raste të identifikuara, nga të cilat 13,856 janë regjistruar si të shëruara dhe 630 të vdekur.¹ Deri më tani, trajektorja e rasteve të infektuara me COVID-19 në Kosovë përfshin tri faza të zhvillimit.

Faza fillestare e trajektores filloi kur u regjistruan rastet e para me virusin COVID-19, dhe si rrjedhojë Qeveria e Republikës së Kosovës vendosi të mbyllë hyrjet dhe daljet në komuna të cilat konfirmuan numër të lartë të rasteve të

infektuara. Faza e dytë e trajektores dhe ndryshimi i masat institucionale filloj pasi rastet e qytetarëve të infektuar u bënë të dukshme në shumicën e komunave. Kur rastet e reja u shfaqën, shumica e komunave ishin në karantinë dhe Qeveria miratoi masa parandaluese dhe kufizuese. Pas këtyre zhvillimeve, trajektorja e dytë përfshinte kufizime të reja dhe më të repta të lëvizjes, masa të distancës sociale, mbylljen e të gjitha bizneseve jothelbësore, pezullim të procesit arsimor, dhe kufizime të lëvizjes dhe udhëtimit. Gradualisht, me zvogëlimin e numrit të njerëzve të infektuar, Qeveria e Republikës së Kosovës ka filluar të zbatojë fazën e tretë të trajektores, e cila vlerëson masa të reja që përbëjnë masa më të lehta në drejtim të kufizimeve të lëvizjes, operatorëve të bizneseve, rihapjes së shkollave dhe kështu me radhë.²

Grafiku 1. Përqindja e rasteve të infektuara bazuar në komuna
Burimi: Open Data Kosovo

1 <http://niph-rks.org/>

2 <https://kryeministri-ks.net/qeveria-miratoi-masat-e-reja-per-parandalimin-e-perhapjes-se-pandemise-covid-19/>

REAGIMI I QEVERISË QENDRORE

REAGIMET E POLITIKËS

Për të adresuar kërcënimet që vijnë nga pandemia dhe të menaxhuar shpërthimin e virusit COVID-19,

përgjegjësia e politikave të ndërmarrë nga Qeveria e Republikës së Kosovës përfshin një plan reagimi në tri fusha kryesore, përkatësisht shëndetësinë, ekonominë dhe arsimin. Veprimet kryesore të ndërmarra në këto tri fusha përfshijnë politikat vijuese në tabelën më poshtë, Tabela1.

SHËNDETËSIA	EKONOMIA	ARSIMI
- Strategjia “Flatten the Curve” (kufizimet e lëvizjes dhe distancimi shoqëror) - Rritja e kapacitetit të sistemit të kujdesit shëndetësor - Tejkalimi i mungesës kritike - Provoni dhe gjurmoni - Siguroni informacion dhe udhëzime	- Sigurimi i mbështetje financiare emergjente për individë dhe biznese - Masat stimuluese ekonomike - Mandati i veprimeve industriale (mbylljet, ripozicionimi dhe linjat ajrore) - Zgjatja e afatet	- Platforma e Mësimit Online - Akses në Internet dhe Kompjuter - Plani për të rihapur shkollat për vitin akademik 2020–21

Tabela 1. Veprimet e politikave të ndërmarra nga Qeveria e Republikës së Kosovës

LINJA E REAGIMIT: SHËNDETËSIA

Për të adresuar dhe parandaluar shpërthimin e pandemisë COVID-19 në Kosovë, shumica e përpjekjeve në frontin e kujdesit shëndetësor janë përqendruar në strategjinë e “Flatten the Curve” (“rrafshimit të kurbës”) dhe ndërtimin e kapaciteteve për të përmirësuar sistemin e kujdesit shëndetësor. “Flatten the Curve” i prezantuar si një strategji e shëndetit publik në mbarë botën, u zbatua në Kosovë me qëllim të menaxhimit të numrit të rasteve të infektuara për të mos mbingarkuar sistemin e kujdesit

shëndetësor. Disa teknika të zbutjes sipas kësaj strategjie përfshijnë kufizime të lëvizjes, maska të detyrueshme dhe distancim shoqëror. Lidhur me izolimin dhe masat kufizuese, Qeveria synoi të mos tejkalonte kurbën e infeksionit duke punuar për të mbajtur një numër të ulët të rasteve të infektuara. Duke pasur parasysh kapacitetin e ulët të sistemit të kujdesit shëndetësor, shumica e strategjisë u bazua në lehtësimin e menaxhimit të përditshëm të rasteve me COVID-19 dhe ndërtimin e kapaciteteve shtesë për të akomoduar dhe trajtuar raste të reja.³

³ <https://www.oecd.org/south-east-europe/COVID-19-Crisis-in-Kosovo.pdf>

Mekanizmat kryesorë reagues dhe mbrojtës të miratuar nga Qeveria e Republikës së Kosovës në frontin e kujdesit shëndetësor përfshijnë:

- (1) **Distanca sociale.** Qeveria miratoi një rregullore për distancë sociale, në mënyrë që të zvogëlojë shpejtësinë e transmetimit dhe të lejojë sistemin shëndetësor të planifikojë burime për të ndihmuar njerëzit me tendencë të lartë që të kenë pasoja të rënda ose edhe vdekjeprurëse nga virusi.
- (2) **Rritja e kapacitetit të personelit.** Si rrjedhojë e rasteve të reja, pati një rritje të numrit të profesionistëve të kujdesit shëndetësor dhe klinikave që merren me rastet me COVID-19.
- (3) **Tejkalimi i mungesave kritike.** Për të rritur kapacitetin e kujdesit shëndetësor dhe për të kapërcyer mungesën kritike, Qeveria bleu ose mori si donacion një numër kompletësh testimi, maska, aparatura për frymëmarrje dhe shtretër.
- (4) **Komunikimi Publik.** Qeveria e përdori komunikimin si një mjet për të informuar dhe udhëzuar qytetarët, por gjithashtu për të ndërtuar besimin dhe për të ofruar mbështetje tek qytetarët.

LINJA E REAGIMIT: EKONOMIA

Për të mbështetur mirëqenien publike dhe për të adresuar ndikimet negative të kontrollit të shëndetit publik në ekonomi, Qeveria e Republikës së Kosovës miratoi pakot ekonomike, duke synuar përfshirjen e të gjithë sektorëve të ekonomisë. Paketat e politikave të ekonomisë të prezantuara në Kosovë përfshijnë ndryshime të politikave që

bien në dy kategori kryesore: politika monetare dhe fiskale. Masat stimuluese monetare dhe fiskale të ndërmarra nga qeveria për të luftuar përçarjet pas shpërthimit të virusit janë përshkruar në paragrafët e ardhshëm.

POLITIKA MONETARE⁴

Lista e masave kryesore të politikës monetare përfshin veprimet e mëposhtme:

- Pagesat e huave për individë dhe biznese janë pezulluar nga Banka Qendrore e Kosovës deri të paktën më 30 Prill 2020. Për më tepër, Banka Qendrore e Kosovës i ka nën shqyrtim kërkesat për pezullimin e vlerësimeve të kredive individuale të ngrira dhe ripagimet e kredive për të mbështetur huamarrësit gjatë krizës pandemike;
- Pesëdhjetë përqind (50%) ulje e normës së interesit për hua për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM) që operojnë në sektorin e turizmit.
- Pesëmbëdhjetë përqind (15%) ulje e normës së interesit për hua për ndërmarrjet e mëdha; dhe,
- Kapitali rezervë i Institucionit të Zhvillimit të Financave ALTUM është rritur për të mbështetur dhe për të dhënë kyçe në instrumente të tilla si huatë dhe garancitë e kreditit për firmat e prekura nga kriza.

POLITIKA FISKALE⁵

Për më tepër, lista e masave kryesore të politikës fiskale përfshin veprimet e mëposhtme:

- Më 11 mars, u bë përforcimi i sistemit të kujdesit shëndetësor duke shpërndarë dhjetë (10) milionë EUR për të mos lejuar shpërthimin e virusit COVID-19;
- Më 30 mars, paketa kryesore e ndihmës emergjente me një shumë prej rreth 170.6 milionë EUR (3% e PBB-së) u miratua nga

⁴ Operational Plan on Emergency Fiscal Package. Ministry of Finance and Transfers. Government of the Republic of Kosovo

⁵ Operational Plan on Emergency Fiscal Package. Ministry of Finance and Transfers. Government of the Republic of Kosovo

Qeveria e RKS për të ndihmuar individë, firma dhe komuna të prekura nga pandemia COVID-19;

- Më 18 maj, Qeveria e RKS ndau një shtesë prej 10.9 milionë EUR për të mundësuar zbatimin e paketës së ndihmës emergjente; dhe,
- Më 19 qershor, Qeveria e RKS filloi një program të ri për mbështetjen bujqësore me pagesa direkte për fermerët.
- Të mbështesë financiarisht taksapaguesit, punonjësit dhe bizneset për të përballuar pandeminë COVID-19 dhe pasojat e saj themelore.

Pas rënies së ekonomisë si rezultat i pandemisë dhe masave të ndërmarra institucionale, më 30 Mars 2020, Qeveria e Republikës së Kosovës miratoi Paketën Fiskale të Emergjencës.

PAKOJA EMERGJENTE FISKALE.

Qëllimi i Pakos Emergjente Fiskale ishte të mbështesë financiarisht taksapaguesit, punonjësit dhe bizneset për të përballuar pandeminë COVID-19 dhe pasojat e saj themelore. Masat kryesore në këtë Pako përfshijnë si vijon:

- (1) Mbështetja financiare për organizatat e biznesit që janë përballur me vështirësi financiare që vijnë nga kufizimet dhe situata emergjente e shëndetit publik që kanë ulje të aktivitetit të tyre:
  - Mbulimi i 170 € (njëqind e shtatëdhjetë euro) si shpenzime mujore për pagën e punonjësve për dy muaj, prill dhe maj;
- (2) Deri në 50% (pesëdhjetë përqind) e vlerës së qirasë për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM), si pagesë e subvencionit të qirasë, për dy muaj, prill dhe maj. Shuma totale e ofruar me anë të kësaj mase financiare vlerësohet deri në 12,000,000.00 € (dymbëdhjetë milionë euro);

- (3) 130 € (njëqind e tridhjetë euro), si pagesë e ndihmës mujore për prill, maj dhe qershor, për qytetarët që kanë humbur vendet e tyre të punës për shkak të pandemisë COVID-19. Kjo masë financiare arrin një vlerësim deri në 4,000,000.00 € (katër milionë euro); dhe,

- (4) Sigurimi i likuiditetit financiar.⁶

MASAT E STIMULIT (NDIKIMIT) EKONOMIK

Brenda Paketës së Masave Fiskale Emergjente të ndërmarra nga Qeveria e Republikës së Kosovës, masat stimuluese ekonomike përfshijnë shtatë ndërhyrje kryesore:

- (1) Ndërmarrjeve shtetërore të cilat përballen me vështirësi financiare dhe personave juridikë / kompanive të autorizuar për të ofruar shërbime thelbësore, u ofrohet hua pa interes të ripagueshëm deri më 31 dhjetor 2020. Kjo masë arrin në një total prej 20 milionë EUR.
- (2) Mbështetja financiare e likuiditetit e zgjeruar përmes programeve të Fondit të Kosovës për Garancitë e Huasë si një mjet për të ndihmuar mikro-ndërmarrjet dhe të vetë-punësuarit. Kjo përfshin një shumë deri në 10,000 EUR për periudhën 24 muaj. Kjo masë financiare arrin një vlerësim të përgjithshëm deri në 15 milionë Euro.
- (3) Mbulimi i pagave mujore prej 130 EUR për dy muaj rresht si masë e mbështetjes financiare për organizatën e biznesit që regjistron punonjësit me kontratë të paktën me kohëzgjatje prej një (1) viti gjatë urgjencës shëndetësore publike. Vlefshmëria e masës është pas regjistrimit të punonjësve. Kjo masë financiare arrin një vlerësim total deri në gjashtë (6) milionë euro.
- (4) Mbështetja financiare për eksportuesit pas përfundimit të situatës me COVID-19 do të jetë në shumën totale prej 10 milionë EUR.

⁶ Operational Plan on Emergency Fiscal Package. Ministry of Finance and Transfers. Government of the Republic of Kosovo

- (5) Mbështetja për iniciativat dhe projektet që synojnë përmirësimin e jetës së pakicave etnike në Republikën e Kosovës, duke u prekur nga situata emergjente e shëndetit publik, do të arrijë në një total prej 2 milionë EUR.
- (6) Një shtesë për pagën mujore, në shumën prej 300 EUR, do t'u paguhet punëtorëve në vend dhe atyre të ekspozuar direkt ndaj rrezikut të infektimit për periudhën Prill-Maj 2020. Mbulimi i përgjithshëm arrin në 15 milionë EUR.
- (7) 100 € (njëqind euro) si pagesë shtesë për punonjësit e dyqaneve ushqimore, furrave dhe barnatoreve për Prill dhe Maj. Kjo masë

financiare arrin një vlerësim deri në 3,000,000.00 € (tre milionë euro).

- (8) Rritja e buxhetit për grante dhe subvencione për Ministrinë e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve në mënyrë që të shmanget situata e krijuar nga urgjenca e shëndetit publik në aktivitete sportive dhe kulturore, në shumën prej pesë milionë (5,000,000.00 €) Euro.⁷

Një paraqitje e thjeshtësuar e masave totale stimuluese të miratuara nga Qeveria e Kosovës dhe formatit të shpërndarjes së tyre, mund të shihet në tabelën më poshtë, Tabela 2.

	EUR millions	Ndarja, %
Shuma Totale e Stimulit	180	100.0
Economic Stimulus Measures	71	39.4
Kredi pa interes	20	11.1
Mbështetja e likuiditetit financiar	15	8.3
Mbështetje e re për punësimin	6	3.3
Mbështetje për eksportuesit	10	5.6
Mbështetje për Minoritetet	2	1.1
Mbështetje për Grupet e Rrezikut të Infektimit me COVID-19	15	8.3
Mbështetje për Ushqimore, Furra Buke dhe Farmacitë	3	1.7
Mbështetja Financiare për Sektorin Privat	61	33.9
Mbështetje për paga dhe mëditje	41	22.8
Kontributet e Sigurimeve Shoqërore	8	4.4
Mbështetje në qira për NVM-të	12	6.7
Siguria Sociale e Zgjeruar	28	15.4
Ndihma shtesë të ndihmës sociale	8	4.3
Rritja e pensioneve	13	7.2
Mbështetja e punës e papunë (në gjendje shëndetësore)	4	2.2
Ndihma e rritur mujore nën pragun e varfërisë	3	1.7
Alokimet e rritura të buxhetit	20	11.1
Administratat Komunale	20	11.1

Tabela 2 - Lista e Masave të Stimulit Ekonomik

Burimi: Plan Operacional për Paketën Fiskale të Urgjencës (MF)

⁷ Operational Plan on Emergency Fiscal Package. Ministry of Finance and Transfers. Government of the Republic of Kosovo

LINJA E REAGIMIT: ARSIMI

Kategoria e tretë në portofolin e masave të prezantuara nga Qeveria e Republikës së Kosovës përfshin masat e rregulloreve në frontin e arsimit. Masat parandaluese dhe kufizuese të ndërmarra nga Qeveria kanë ndikuar në masë të madhe në sistemin tradicional të arsimit, prandaj, duke treguar një domosdoshmëri për një sistem të ri të formuar. Masat e reagimit të rregulloreve të miratuara në frontin e arsimit kanë futur një fushë virtuale të të mësuarit që ka ndryshuar modelet e mësimdhënies dhe të të mësuarit. Disa nga këto veprime të ndërmarra në arsimin në Kosovë janë:

- Krijimi i një platforme mësimore në internet nga Qeveria e Republikës së Kosovës për studentët që nuk janë në gjendje të ndjekin mësimet në klasa për shkak të kufizimeve në kohën e situatës së emergjencës publike të shkaktuar nga pandemia COVID-19.
- o Materiale të përbashkëta mësimore përmes platformave të të mësuarit në internet;

o Kurse të regjistruara për t'u transmetuar në televizion.

- Lidhja me ofruesit e shërbimeve të internetit për sigurimin e hyrjes në internet falas për të gjithë studentët në mënyrë që t'u jepni qasje të gjithë atyre në aktivitetet online të mësimin në distancë.
- Lidhja me firmat për t'i pajisur studentët me kompjuterë dhe për t'iu mundësuar atyre që të përfshihen në aktivitete të mësimin në distancë në internet.
- Krijimi i një task force me përfaqësues nga Ministria e Arsimit dhe Instituti Kombëtar i Shëndetit Publik, për të hartuar një plan për të rihapur në mënyrë të sigurt shkollat për vitin akademik 2020-21.

Para fillimit të vitit të ri akademik, Ministria e Arsimit pritet të paraqesë udhëzimet dhe një plan të detajuar veprimi për rihapjen e shkollave.

EFEKTI FINANCIAR NGA COVID-19 NË PUSHTETIN LOKAL

Përveç efekteve kryesore fiskale të pandemisë në nivelin qendror në Kosovë, COVID-19 ka prekur seriozisht komunat. Qeveritë e nivelit lokal kanë qenë në ballë të miratimit të masave të përgjegjshme dhe parandaluese me qëllim që të sigurojnë një funksionim të duhur pavarësisht krizës pandemike. Përveç veprimeve të politikës si zakonisht, tridhjetë e tetë (38) komuna në Kosovë kanë intensifikuar punën e tyre për të siguruar shërbime emergjente dhe për t'u komunikuar qytetarëve për të përmbajtur shpërthimin e virusit. Koordinimi midis nivelit qendror dhe lokal është bërë gjithashtu më i dukshëm në sigurimin e përgjigjeve efektive gjatë menaxhimit të krizës.

Me rritjen e numrit të qytetarëve të infektuar dhe përkeqësimin e situatës ekonomike, roli i komunave në Kosovë është bërë thelbësor në të gjitha pjesët e sistemit shoqëror dhe ekonomik. Komunat kanë luajtur një rol vendimtar në zbatimin e masave të shëndetit publik si: zbatimi i politikave të izolimit, monitorimi i popullsisë, kujdesi për popullatat në nevojë, komunikimet në krizë, sigurimin e rendit dhe sigurisë publike. Për më tepër, niveli lokal ka qenë një faktor kryesor në garantimin e mbrojtjes sociale, mbështetjen e shërbimeve lokale dhe sigurimin e mbështetjes financiare për qytetarët.⁸

Aktiviteti i zvogëluar ekonomik si rezultat i pandemisë së bashku me masat e

nevojshme reaktive të ndërmarra nga qeveritë lokale po ndikojnë kryesisht në perspektivën financiare në nivelin lokal në Kosovë. Rritjet në shpenzimet e qeverisë lokale dhe kolapsi i të ardhurave të shkaktuara nga efektet e lidhura me pandeminë, po krijojnë një lidhje asimetrike midis shpenzimeve dhe të ardhurave për komunat. Për të parë këtë lidhje asimetrike dhe për të pasur një pasqyrë të perspektivës ekonomike komunale, në seksionet vijuese, ne do të analizojmë efektin e pandemisë në shpenzimet e qeverisë dhe të hyrat vetanake.

SHPENZIMET E QEVERISË

Shpërthimi i pandemisë COVID-19 ka çuar në rritjen e shpenzimeve qeveritare, veçanërisht në lidhje me blerjen e mallrave dhe shërbimeve. Ka pasur një rritje të dukshme të shpenzimeve për të adresuar nevojat plotësuese dhe mungesat e sistemit të kujdesit shëndetësor në komuna, veçanërisht kërkesa për pajisje mjekësore dhe dezinfektues si gatishmëri për t'iu përgjigjur një shpërthimi të COVID-19.

Duke pasur parasysh që një pjesë e konsiderueshme e buxheteve lokale janë kryesisht shpenzime jo diskrecionale në lidhje me pagat dhe mëditjet, ka shumë pak hapësirë për komunat për të adresuar shpenzime shtesë që vijnë nga kontrolli i pandemisë. Si e tillë, hapësira e kufizuar për manovrim dhe varësia e lartë nga grantet nga qeveria qendrore, i ka kufizuar qeveritë lokale nga ndërmarrja e procedurave të prokurimit publik, investimet publike dhe adresimi i mjaftueshëm i sfidave socio-ekonomike që vijnë nga pandemia.⁹

⁸ Study on Emergency Needs and Socio-Economic Impact of Covid-19 on Local Government in Kosovo. The Association of Kosovo Municipalities

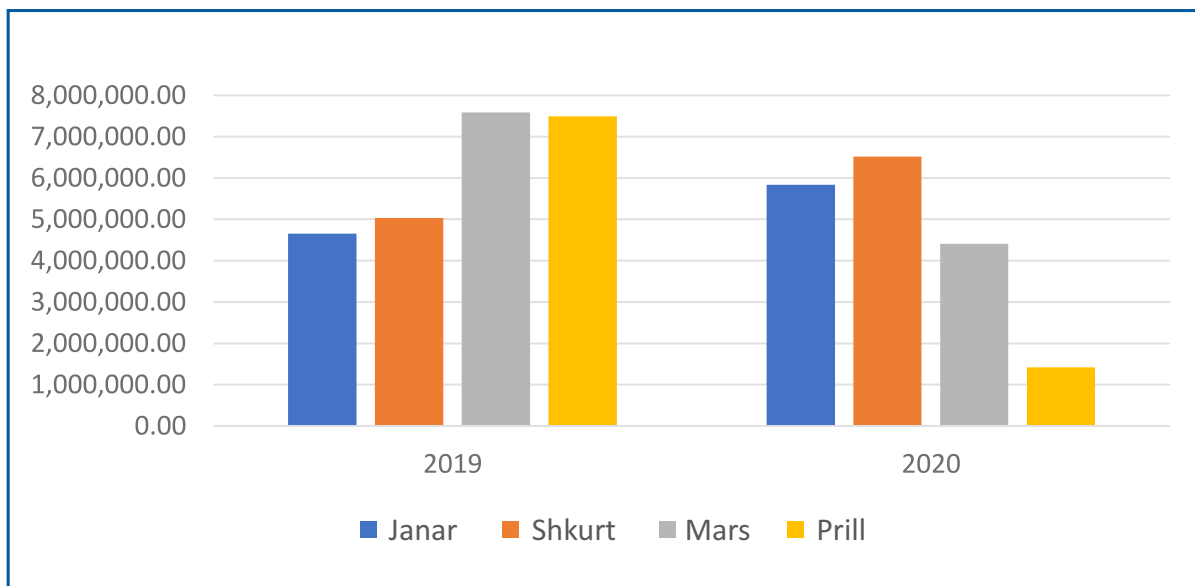
⁹ The Impact of the COVID-19 Pandemic on Local Government. GAP

TË ARDHURAT VETANAKE

Kapaciteti fiskal i qeverive lokale në Kosovë, i cili përbën kapacitetin për të mbledhur të ardhura për të siguruar funksionimin e qeverive, është ulur gjatë menaxhimit të krizës pandemike. Për shkak të aktivitetit të dobët ekonomik dhe ndryshimeve në politikat tatimore, hendeku midis të ardhurave të mbledhura dhe shpenzimeve të kërkuara për të adresuar pandeminë është rritur. Si pasojë, ky ekuilibër fiskal i dëmtuar ka lënë qeverinë lokale me mjete të pamjaftueshme për të trajtuar krizën dhe varet shumë nga niveli qendror.

Mbështetja e lart e të ardhurave lokale nga burimet e veta mbi taksat është bërë një rrezik i veçantë. Me vendimin e Ministrisë së Financave dhe Transfereve (Rregullorja Nr. 05/2020) për të

pezulluar pagesat e tatimit në pronë, mbledhja e të ardhurave nga tatimi në pronë do të mbetet e shkurtër. Së bashku me aktivitetin e ulur në sektorin e ndërtimit, rrjedhimisht ulja e të ardhurave nga licencat e biznesit dhe lejet e ndërtimit, kjo do të rezultojë në një rënie të ndjeshme të të ardhurave nga burimet vetanake në vitin 2020. Sipas të dhënave nga Ministria e Financave dhe Transfereve, ka pasur një rënie të ndjeshme të të hyrave vetanake në gjysmën e parë të vitit 2020. Të ardhurat e mbledhura në vitin 2020, përbëjnë rreth 5.8 milionë Euro, të cilat në krahasim me ato të vitit 2019 janë afërsisht 9.3 milionë Euro më pak për të njëjtën periudhë. (Grafiku 1).

Grafiku 2. Ndryshimet në parashikimin financiar; Tremujori i parë 2019 dhe 2020
Burimi: Të dhënat e MF, Thesari i Kosovës

Parashikimi financiar i ndaluar për bilancin e qeverisjes vendore në vitin 2019 dhe 2020 mund të shihet në tabelën më poshtë:

	2019	2020
Total Revenues	532	535
1- Të hyrat vetanake	84	65
A- Taksat Komunale	46	34
Taksa Pronësie	24	17
Tarifa e Automjeteve Motorike	4	3
Taksa e Tokës (patundshmëria)	5	3
Taksat Tjera	14	11
B- Licencat dhe Tarifat Komunale	30	25
Lejet e Ndërtimit	13	11
Certifikatat dhe Licencat Tjera	17	15
C- Pasuritë Komunale	2	2
Shitjet dhe Qiratë e Aseteve Komunale	2	2
D- Bashkëpagesat	5	4
Bashkëpagimi për Arsim	3	2
Bashkëpagesë për Shëndetësi	2	2
E- Të Hyrat e tjera Vetanake	5	4
2- Grantet dhe Kontributet	443	470
A- Granti i Përgjithshëm	198	196
B- Granti i Arsimit	187	207
C- Granti Shëndetësor	56	64
D- Kontributi në Shërbimet e Rezidencës	2	3
3- Faturat e Huamarrjes	5	0
Shpenzimet Totale	518	554
1- Pagat dhe Mëditjet	264	282
2- Blerja e Mallrave dhe Shërbimeve	64	69
3- SHërbimet Komunale	11	12
4- Subvencionet dhe Transferet	22	24
5- Shpenzimet Kapitale	156	167
Deficiti i Buxhetit	14	-18

Tabela 3 - Bilanci i Pushtetit Lokal (në milion EUR)

Burimi: Të dhënat e MF

PËRGJEGJËSIA E PUSHTETIT LOKAL

Përkundër ndryshimeve të mëdha në skenarin e biznesit si zakonisht për nivelin lokal në Kosovë, komunat kanë qenë të angazhuara në mënyrë aktive në ndërmarrjen dhe zbatimin e masave mbrojtëse dhe parandaluese për të kontrolluar shpërthimin e virusit COVID-19. Pas një koordinimi të suksesshëm me nivelin qendror, shumë prej masave të prezantuara nga komunat në Kosovë rrjedhin nga vendimet e qeverisë qendrore. Si plotësim i këtyre vendimeve, niveli lokal ka ngritur mekanizma lokalë institucionalë dhe operacionalë për të adresuar kërcënimet dhe sfidat që vijnë për situatën e emergjencës publike.¹⁰

Efekti i ndryshimeve në perspektivën financiare lokale në Kosovë është bërë i rëndë për komunat në Kosovë. Siç mund ta shohim nga të dhënat e paraqitura më lart, ulja e dukshme e tatimit mbi të ardhurat, tatimi i shitjes dhe të ardhurat e tjera në

nivelin komunal janë kërcënime për stabilitetin financiar afatshkurtër dhe afatgjatë në komuna. Kombinimi i treguesve negativë, siç janë, ulja e të ardhurave, rritja e nivelit të papunësisë dhe kostot e larta shëndetësore çojnë në projekte të mungesave të buxhetit për nivelin komunal. Ndikimi i këtyre ndryshimeve në të ardhura paraqet shkurtime të mundshme dhe të pafavorshme të infrastrukturës, shëndetësisë, arsimit dhe investimeve tjera të rëndësishme në nivelin komunal. Të gjitha këto shkurtime të shpenzimeve do të sjellin pasoja negative në sektorin e shërbimeve publike në nivelin lokal në Kosovë.

Duke marrë parasysh natyrën e panjohur të virusit COVID-19 dhe paqartësitë për zhvillimet në të ardhmen, është thelbësore që komunat të mbajnë rolin e tyre dinamik dhe koordinimin efektiv me nivelin qendror në përfitim të sigurimit të një shoqërie më të shëndetshme.

¹⁰ Study on Emergency Needs and Socio-Economic Impact of Covid-19 on Local Government in Kosovo. The Association of Kosovo Municipalities.

